

nježnija majka čovječanstva, koja svu djecu jednakim žarom privija uz svoje grudi.

Ali ko što ne stoji čovjek sam u svietu realnom: tako nijedna spomenutih ideja ne stoji sama u svietu moralnom. One sve skupa sačinjavaju čvrstu zajednicu; sve se međjusobno podupiru: jedna radi za sve, a sve opet za jednu. Da to u kratko prikažemo.

Rekosmo, da ideja blagohotnosti baš u sredini stoji. To je i posve naravno. Njezina je svrha zadovoljiti svim valjanim potrebama i željam članova: dakle i tomu, da se svakomu zajamči imovinska i osobna sjegurnost. Nu to imade učiniti ideja prava; ova po tom nužno ide pred idejom blagohotnosti. Pravna ideja postavlja stoga ustanove, koje u daljnjih svojih posljedcih svakomu nalažu sve sile doprinositi k cjelokupnosti. Mnogi te mnogi stavlja tim vlastitu eksistenciju na kocku. Za ovu se zato ima pobrinuti ideja pravednosti: nagradjujuć vriedne, a kazneć nevriedne članove društva. I ova dakle mora iti pred idejom blagohotnosti. Tako pravo i pravednost utiru put blagohotnosti, da uzmogne raditi prema svojoj svrsi. A kako ideja blagohotnosti odmjenuje svojim pomoćnicam? Ona se skrbi za valjanu upravu, kojom se namiću sredstva, da pravo može članovom društva pružati zaštitu, a pravednost nagradu.

Podjimo malo dalje. Iza spomenutih ideja sliedi tek ideja prosvjetnoga društva. Evo zašto? Ova ideja od svakoga traži, da se ozbiljno bavi ovim ili onim stanovitim poslom, to znači: ona zahtieva razdiobu rada. Nu nikakav rad ne može uspjevati, gdje nema pravnoga poredka, gdje nema mira. Znanost, umjetnost, trgovina, obrt — sve to bez poredka zamire: a barbarstvo se radja. Gradjanski ratovi i anarkična vlada žalostni su tomu primjeri. Valjan i vriedan rad bezuvjetno se mili, to jest: on se svakako moralno nagradjuje. To ipak nije dosta. Jošte se hoće nagrade materijalne; ona je poticalo daljnem napred-